

Z

Η ΞΕΝΗ ΓΛΩΣΣΑ ΩΣ ΣΥΣΤΑΤΙΚΟ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

Η συμμετοχή μας στο παγκόσμιο γίνεσθαι, η ανταγωνιστική παρουσία μας σε τομείς υπηρεσιών, έχει μια σοβαρή προϋπόθεση: το εφόδιο της γλώσσας επικοινωνίας της εποχής μας. Δικτύωση, Διαδίκτυο, έρευνα, προσέλκυση επενδυτών, διεθνείς διαπραγματεύσεις, τουρισμός σημαίνουν γνώση από όλους, χωρίς αποκλεισμένους, της σημερινής διεθνούς γλώσσας στην επιστήμη, στο εμπόριο και στη διπλωματία.

Η πρότασή μου για την αγγλική γλώσσα τον Οκτώβριο του 2002 προκάλεσε θύελλα συζητήσεων, άρθρων και απόψεων επί μήνες. Ύστερα από έξι μήνες, και αφού τα «πάθη» καταλάγιασαν (250 άρθρα, συνεντεύξεις και εκπομπές), δημοσίευσα το παρακάτω άρθρο, το οποίο με εκφράζει απολύτως και σήμερα:

Η γλώσσα μας, η ψυχή μας

Σε κάθε εποχή υπήρχε μια επικρατούσα γλώσσα, όπως τα αρχαία ελληνικά, τα λατινικά, τα γαλλικά στις αρχές του προηγούμενου

αιώνα και τα αγγλικά στις μέρες μας. Όποιος κατέχει τη γλώσσα της επικοινωνίας έχει δύναμη, έχει συγκριτικό πλεονέκτημα. Αλλά η επικοινωνία είναι στάδιο επόμενο της δημιουργίας. Η γλώσσα της σκέψης ή της δημιουργίας είναι κατά κανόνα η μητρική μας γλώσσα. Όσο για τη γλώσσα του θυμικού, είναι πάντα αυτή στην οποία έχουμε γαλουχηθεί. Συλλογιέμαι ελεύθερα και μιλώ στη γλώσσα μου. Δημιουργώ, παράγω, φαντάζομαι, πονάω, αγαπάω, αμύνομαι στη γλώσσα μου. Νιώθω τη γλώσσα μου σαν ασπίδα στην πολιτισμική φθορά, αλλά όχι σαν τοίχο στην πολιτισμική προσέγγιση. Κρατάω τη γλώσσα μου ζωντανή, μαθαίνω να τη σέβομαι μιλώντας τη σωστά, είμαι βαθιά περήφανη γι' αυτήν, αλλά δεν την αντιμετωπίζω ως «απειλούμενο είδος». Η θέση μου για την αγγλική γλώσσα είχε στον πυρήνα της την ανάγκη όχι της υποχρεωτικής διδασκαλίας (που υπάρχει σήμερα) αλλά της υποχρεωτικής επαρκούς εκμάθησής. Τι σημαίνει όμως υποχρεωτική επάρκεια εκμάθησης; Σημαίνει ότι το δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα θα πρέπει να εξασφαλίζει στους αποφοίτους του τη δυνατότητα χρήσης της αγγλικής για σπουδές, πρόσβαση σε πηγές πληροφόρησης, επαγγελματική αποκατάσταση και επικοινωνία. Αυτό δηλαδή που σήμερα εξασφαλίζεται από ορισμένα ακριβά ιδιωτικά σχολεία της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης δεν μπορεί να είναι πια θέμα επιπλέον προσόντων μιας οικονομικής και κοινωνικής ελίτ. Είναι θέμα βασικών προσόντων του συνόλου του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας μας.

*Η εκμάθηση της ξένης γλώσσας
έχει σήμερα ταξικά χαρακτηριστικά*

Σήμερα το εκπαιδευτικό σύστημα έχει κάνει μεγάλα βήματα

και δαπανά σημαντικά ποσά για την υποστήριξη της γλωσσολογίας. Τα αγγλικά αρχίζουν να διδάσκονται υποχρεωτικά από την ηλικία των 9 ετών ως το τέλος της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Σήμερα ο οικογενειακός προϋπολογισμός αφιερώνει ένα τεράστιο ποσό για την ιδιωτική εκμάθηση ξένων γλωσσών, και κυρίως των αγγλικών. Διερωτάται κανείς αν τελικά είναι ικανοποιητικό το αποτέλεσμα σε σχέση με τη συνολική επένδυση αλλά και με τον προσωπικό μόχθο μαθητών, καθηγητών και γονιών. Σύμφωνα με τα ευρήματα σφυγμομετρήσεων του Ευρωβαρόμετρου, ενώ το 91% των Ελλήνων (στη δεύτερη θέση μετά τους Δανούς, με 97%) πιστεύει στη χρησιμότητα εκμάθησης μιας ξένης γλώσσας, μόνο το 28% (το χαμηλότερο ποσοστό στην Ευρωπαϊκή Ένωση) δηλώνει ότι έμαθε μια ξένη γλώσσα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Η μεταρρύθμιση

Χρειάζεται λοιπόν να αλλάξουν κάποια πράγματα για να αναστρέψουμε την κατάσταση. Η πρώτη αλλαγή είναι πολιτική. Πρέπει να περάσουμε από τη λογική της υποχρεωτικής διδασκαλίας σε αυτήν της υποχρεωτικής εκμάθησης.

Η ανάγκη αυτή της υποχρεωτικής φύσης της εκμάθησης και η αναγωγή της από χαλαρή προσέγγιση σε αποφασιστικό κριτήριο εξέλιξης του μαθητή με οδήγησαν στη χρήση της έκφρασης «δεύτερη επίσημη γλώσσα», θεωρώντας σε κάθε περίπτωση ότι το περιεχόμενο και η ανάλυσή της θα πρέπει να προσδιοριστούν από τη νομοθεσία, μιας και ο όρος «επίσημη» δεν αναφέρεται στο Σύνταγμα ούτε περιγράφεται, απ' ό-

σο γνωρίζω, σε νόμο του κράτους. Από τη χρήση της παραπάνω έκφρασης δε συνάγεται η αναγκαιότητα μετάφρασης του Συντάγματος, της νομοθεσίας ή του τυπικού της Εκκλησίας στα αγγλικά, όπως πολλοί έσπευσαν να εικάσουν. Η μεταφορά των επιχειρημάτων σε αυτό το πεδίο αποπροσανατολίζει τη συζήτηση επί της ουσίας.

Αυτό είναι κατά τη γνώμη μου το κύριο σημείο που απαιτεί διάλογο και πολιτικές αποφάσεις. Χώρες όπως η Σουηδία, η Φινλανδία και η Ολλανδία έχουν ήδη εδώ και πολλά χρόνια ολοκληρώσει τη μεταρρύθμιση αυτού του τύπου. Στην Ιαπωνία δημόσια σχολεία διδάσκουν τμήματα του επίσημου προγράμματος του υπουργείου Παιδείας στην αγγλική, και αυτό σε μια προσπάθεια βελτίωσης των έως τώρα ανεπαρκών επιδόσεων των μαθητών στις ξένες γλώσσες. Όσο για την Κίνα, με την είσοδό της στο Διεθνή Οργανισμό Εμπορίου ξεκίνησε ένα πιλοτικό πρόγραμμα σε 200 σχολεία αστικών περιοχών όπου το μέσο διδασκαλίας είναι τα αγγλικά. Αξίζει να σημειωθεί η δήλωση του Κινέζου κυβερνητικού εκπροσώπου ότι η απόφαση ήταν «πραγματοστική και μη ιδεολογική».

*Το παρελθόν μας,
ασπίδα και όχι φυλακή για το μέλλον*

Η εφαρμογή μιας τέτοιας μεταρρύθμισης απαιτεί χρόνο και σχεδιασμό σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, τόσο των διδασκόντων όσο και των διδασκομένων. Απαιτεί πόρους ή, για την ακρίβεια, αναδιάρθρωση του υπάρχοντος προϋπολογισμού (δημόσιου και νοικοκυριών), πράγμα που σημαίνει νέες προτεραιότητες. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση σήμερα αναγνωρίζονται

11 γλώσσες και υπολογίζεται ότι μετά τη διεύρυνση ο αριθμός τους θα ανέλθει σε 22. Η πολιτική επιλογή είναι σταθερή: όλες οι γλώσσες των κρατών-μελών είναι επίσημες και ισοβαρείς. Κατά συνέπεια, οποιαδήποτε απόπειρα γλωσσικής διάκρισης σε θεσμικό επίπεδο είναι έωλη. Αυτό δεν αναιρεί το γεγονός ότι, για λόγους πρακτικούς, οι γλώσσες εργασίας σε διάφορα ευρωπαϊκά όργανα και οργανισμούς είναι λιγότερες. Στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για παράδειγμα, είναι τρεις, αγγλικά, γαλλικά και γερμανικά, με σαφώς επικρατέστερες τις δύο πρώτες, ενώ όλοι μας ξέρουμε ότι το Διαδίκτυο «μιλάει αγγλικά». Τα κράτη-μέλη έχουν την ευθύνη και την υποχρέωση, ανάλογα με τις προτεραιότητες και τις δυνατότητές τους, να εφαρμόσουν τη γλωσσική πολιτική που απαιτείται. Η επιλογή δύο, τριών ή και τεσσάρων γλωσσών πέραν της μητρικής ταιριάζει σε μια ιδανική Πολιτεία, που θέλει και μπορεί να προσφέρει στους πολίτες της μια ευρύτερη πολιτισμική και όχι μόνο οικονομική και κοινωνική επιλογή. Στη σύγχρονη Ευρώπη η γλωσσομάθεια είναι στενά συνδεδεμένη όχι μόνο με το πολυπολιτισμικό της ιδεώδες αλλά και με την κινητικότητα των εργαζομένων και τις ευρωπαϊκές πολιτικές απασχόλησης. Η καλή γνώση μιας γλώσσας είναι εξ ορισμού εργαλείο επικοινωνίας, προσέγγισης και συνεννόησης. Δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται σε καμία περίπτωση με φόβο, δυσπιστία ή ανταγωνιστικότητα έναντι της μητρικής. Ας μη φυλακίσουμε λοιπόν τις αποφάσεις για το μέλλον σε κάστρα ιδεολογημάτων.